

Foment de la participació i l'associacionisme juvenil

· Reflexions del jovent per als i les
professionals de joventut ·

Consell
Nacional
de la Joventut
de Catalunya

Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC)

Plaça Cardona 1-2, 1r pis. 08006 Barcelona

(+34) 93 368 30 80

consell@cnjc.cat

www.cnjc.cat

Edició:

Consell Nacional de la Joventut de Catalunya, 2019

En conveni amb:

Diputació de Barcelona. Oficina del Pla Jove

Redacció:

Eduard Pérez Terrón (CNJC), Laia Quintà Soler (CNJC), Martí Zamora Juan (CNJC) i Clara Giberga Fernández de Villarán (Borsa de formació i facilitació del CNJC)

Correcció:

Glòria Pérez Carol (CNJC)

Llicència Creative Commons CC-BY-NC-SA / Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC). Podeu copiar, distribuir i comunicar públicament l'obra amb les següents condicions:

- **Reconeixement:** en qualsevol explotació de l'obra caldrà citar el Consell Nacional de la Joventut de Catalunya com el seu autor
- **No comercial:** l'explotació de l'obra queda limitada a usos no comercials
- **Compartir igual:** l'explotació autoritzada inclou la creació d'obres derivades sempre que mantinguin la mateixa llicència en ser divulgades

Introducció

Aquesta publicació forma part de la campanya “Activem el Pla A(ssociacionisme)” impulsada pel Consell Nacional de la Joventut de Catalunya i l’Oficina del Pla Jove de la Diputació de Barcelona.

L’objectiu d’aquest material és seguir promovent la reflexió iniciada durant les sessions de debat amb professionals de joventut de la demarcació Barcelona (tardor 2018).

Què trobareu en aquest recurs?

Al llarg de les següents pàgines trobareu un resum dels continguts treballats durant les sessions tècniques. El recurs s’estructura en tres blocs:

- La participació i l’associacionisme juvenil
- La relació entre professionals de joventut i joves
- Eines d’anàlisi

La participació i l'associacionisme juvenil

Abans de començar...

El reconeixement de la participació i l'associacionisme com a drets implica l'obligació de l'administració a desenvolupar polítiques de foment concretes i a posar en marxa els mecanismes necessaris per tal que aquests drets es puguin exercir de manera plena i informada.

Però més enllà de donar compliment als compromisos adquirits a través dels marcs jurídics, cal que ens preguntem si dediquem prou temps a pensar sobre com ha de ser aquest foment de la participació i l'associacionisme juvenil perquè generi canvis positius a nivell social. Des del Consell Nacional de la Joventut de Catalunya (CNJC) us animem a reflexionar i respondre des de la vostra visió i experiència a algunes **preguntes clau que es poden plantejar com a pas previ a la definició de projectes** o processos de participació juvenil.

Què entenem per participació juvenil?

.....
.....

Participació per a què i en què?

.....
.....

Quins temes obrim a la participació i quins no? Són significatius per a les persones joves?

.....
.....

Qui acostuma a participar i qui no als processos que impulsem? Per què? A qui volem arribar realment?

.....
.....

El projecte respon a necessitats reals i compartides pel jovent?

.....
.....

Quin paper tindrà el jovent i les entitats juvenils en el procés? Poder en la presa de decisions?

.....
.....

Com arribarem als i les joves? Són canals que ens aportin garanties?

.....
.....

Reflexions per anar escalfant

La participació està plenament integrada a la vida de les persones joves. Quan callem, quan distorsionem la classe, quan fem ús de l'espai públic, quan ens impliquem en associacions, plataformes, espais autogestionats, estructures informals o assemblees... El repte més immediat no és que els i les joves participem. No ho hem deixat de fer mai! El primer **repte que cal assumir des de les institucions és el de connectar les diferents realitats i entorns participatius juvenils per canalitzar de manera adequada les diferents voluntats que s'hi expressen**. Aquest exercici genera resultats, i els resultats generen motivació per seguir participant i avançar gradualment cap a una participació forta, conscient i de major qualitat.

La participació juvenil és un concepte amb múltiples prismes, per tant, **no hi ha una única estratègia que serveixi com a element comú** per a tots els plantejaments de participació i foment de la participació. Cal conèixer els i les joves del municipi i buscar propostes que s'adaptin als seus valors, interessos i necessitats canviants. No existeix una fórmula màgica.

La participació juvenil només es podrà promoure i serà efectiva si està **enfocada a influir sobre una decisió concreta o a produir algun efecte favorable** en relació als objectius plantejats des de l'inici. Aquests objectius han de ser coneguts i compartits per totes les parts.

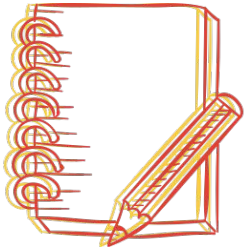
Participar és **un dret i una opció eticopolítica**. Cadascú escull si vol participar o no i el com.

En el cas de les persones joves, **no hi ha un rebuig a la participació, sinó a les formes tradicionals de participació** i a les pràctiques enquistades en les organitzacions i institucions. Això requereix fer un major esforç d'anàlisi d'interessos i creativitat quan es volen engegar processos participatius.

Les **eines digitals** tenen un gran potencial per entrar en diàleg amb el jovent i fomentar la participació, però cal tenir present que no provoquen una participació automàtica ni de qualitat.

És molt difícil generar espais de participació que funcionin si no hi ha un treball previ de dinamització juvenil o si no es fa de forma continuada i amb lògica de procés. Perquè el diàleg es pugui produir, cal que existeixi un **vinde de confiança amb la gent jove**.

Condicions imprescindibles per a la participació juvenil

“Participar és contribuir, col·laborar, implicar-se, expressar-se lliurement, aportar, prendre decisions, dialogar; [...] la participació implica un procés permanent de donar i rebre que s’encamina cap a un objectiu comú”.

M. del Mar Galceran, *Aprendre a participar*

Sovint parlem de tres condicions que s’han de complir perquè la participació tingui lloc: **poder, voler i saber**. Però en què es tradueix això? Quins són els mínims per garantir una participació juvenil de qualitat i perdurable?

- **CAPACITAT DE DECISIÓ.** Existeixen moltes maneres i nivells diferents de participar, però no tots són vàlids si aspirem a fer que sigui significativa. Cal que la participació s’enfoqui a la presa de decisions. Quan no és així, es corre el risc de pervertir la democràcia. La metaparticipació és el repte final: acordar conjuntament l’organització, els temes a tractar i les decisions a prendre.
- **ENTORN SEGUR.** És necessari crear un clima de cohesió, confiança i benestar per garantir que la participació es produeixi en un entorn segur i respectuós on tothom es pugui expressar lliurement.
- **EQUITAT DE CONDICIONS.** Cal garantir que totes les veus tinguin un espai i que s’escoltin per igual. Això implica evitar que la veu d’una minoria amb més temps, recursos o experiència participativa s’acabi imposant a la d’aquelles joves que per raons diverses no poden o saben com prendre part del procés.
- **MOTIVACIÓ.** La participació requereix esforç, responsabilitat i compromís. Per això, cal garantir que els processos participatius permetin satisfer expectatives individuals o col·lectives (socials, polítiques, emocionals...) i decidir sobre temes propers o rellevants.
- **REALISME.** És important evitar crear falses expectatives. Cal saber veure quines possibilitats i voluntat té l’administració de gestionar espais de participació i obrir-los d’acord amb aquestes per no generar frustració. En aquest sentit, és important identificar quin és l’objectiu i deixar-lo clar des del principi.

El foment de la participació juvenil

Aquests últims anys han augmentat els processos participatius juvenils arreu del territori, però sota aquest paraigües hi cap de tot. Intentem desgranar què és i que no és foment de la participació juvenil de qualitat:

QUÈ	- Projectes amb objectius clars i que parteixin de necessitats reals de les persones joves. - Trencar sostres de vidre en la participació i anar més enllà dels temes recurrents (oci). - Enfocament cap a la presa de decisions.	- Límits i resultats esperats ambigus. - Existència de temes que per defecte mai estan subjectes a decisions participatives. - Consulta sobre temes marcats políticament.
QUI	- Implicar entitats i joves en la cocreació. - Tasca interdepartamental i comunitaria. Cal implicar el màxim nombre d'agents socials. - Posar atenció en arribar als col·lectius juvenils infrarepresentats.	- Accions pensades només per l'Ajuntament. - Accions aïllades impulsades des d'un únic àmbit o departament. - Crear un grup estable de gent jove des de l'Ajuntament i "utilitzar-lo" per fer consultes.
QUAN	Plantejament amb lògica de procés.	Una acció o campanya puntual i esporàdica.
ON	- Un procés que impregna tots els espais - Promoure canals diversos (telemàtics i presencials) per minimitzar barreres.	- Espais consultius dirigits des de la regidoria. - Enquestes i votacions digitals aïllades. - Prescindir dels espais de debat.
COM	- Definir conjuntament els límits i debatre'ls per no generar falses expectatives. - Crear espais, donar recursos, assumir compromisos i, si cal, ensenyar a participar. - Creativitat i ús d'un llenguatge proper i clar. - Estar al dia dels canvis entre el jovent: relacions, iniciatives, necessitats, etc.	- Entendre la participació com una finalitat per si sola i no com un mitjà per assolir objectius. - Esperar que totes les joves entenguin de la mateixa manera la importància de participar. - Una acció o estratègia estandarditzada. - Replicar sense reflexió prèvia estratègies de foment de la participació d'altres municipis.

L'associacionisme i l'organització juvenil

Les entitats juvenils són espais formats i liderats per persones joves on es genera debat, posicionament sobre temes molt diversos i es tiren endavant projectes propis. És imprescindible que des de l'Ajuntament es treballi activament per fer visible, posar en valor i donar suport al teixit associatiu i el moviment organitzat juvenil municipal. Comptar amb un jovent organitzat i actiu és símptoma de bona salut democràtica i una garantia de present i futur pel municipi.

Les entitats juvenils són un actor clau en la definició de polítiques públiques que afecten el jovent. Són altaveu i canalitzador de les necessitats i reivindicacions de les persones joves, coneixen el territori, poden fer de pont amb el jovent no associat, parteixen d'una voluntat clara de participació comunitària, és fàcil contactar-hi... Per això és important tenir en compte el teixit associatiu juvenil que existeix al municipi, escoltar les seves demandes o propostes i, en els casos d'iniciatives impulsades des de l'Ajuntament, establir els mecanismes necessaris per fomentar que s'impliquin en la construcció col·lectiva de la política municipal. Si realment es busca aquesta participació, cal que les entitats vegin la proposta de participació com quelcom motivador, tangible, generador de canvis reals, significatiu i proper als seus interessos o necessitats.

Quan parlem d'associacionisme juvenil podem distingir entre **grups formals** (associacions i plataformes associatives) i **grups informals** (moviments socials, assemblees, col·lectius no formalitzats...). La diferència rau més en la forma jurídica que en l'aposta per models d'organització o governança diferenciats. Decantar-se cap a la formalització o no de l'entitat pot anar associat a multitud de raons: decisió política i ideològica, necessitat en termes de burocràcia, capacitat o no de gestió, consolidació de l'entitat...

Podem classificar les entitats i associacions juvenils en:

- **ENTITATS DE PRIMER NIVELL:** entitats de base. Normalment actuen en l'àmbit local. Agrupaments escoltes, esplais, seccions locals de partits juvenils o sindicats, entitats socials i culturals...
- **ENTITATS DE SEGON NIVELL:** plataformes o agrupacions d'entitats que comparteixen objectius, ideari o projecte. Distingim entre federacions d'entitats (agrupació per projecte) o plataformes i consells de joventut (agrupació per territori).

Estratègies i propostes municipals

FOMENT DE L'ASSOCIACIONISME JUVENIL

- Fer visible i posar en valor el teixit associatiu i el moviment organitzat juvenil que existeix al municipi.
- Escoltar més a les entitats, donar-los més protagonisme en la presa de decisions del municipi i explicar-ho per aconseguir motivar al jovent a associar-se com a eina per incidir.
- Estimular la construcció des de baix de projectes associatius vinculats a l'àmbit local, posant especial atenció en crear espais propers i flexibles des de les institucions.
- Aprofitar els processos participatius que impulsen els ajuntaments per reforçar la xarxa associativa local.
- Establir convenis amb mitjans de comunicació per promoure que donin visibilitat a les iniciatives de les entitats juvenils.
- Potenciar, a través informadors i educadors municipals que treballen als centres educatius, el coneixement d'iniciatives associatives juvenils entre l'alumnat.
- Generar espais perquè les entitats puguin explicar el seu projecte en els centres educatius
- Reservar espais als panells informatius municipals i als centres educatius perquè les entitats puguin donar a conèixer la seva tasca i activitats.

SUPORT A L'ASSOCIACIONISME JUVENIL

- Articular el suport econòmic a les entitats juvenils a través de convenis plurianuals per garantir l'estabilitat i facilitar la generació de projectes a llarg termini.
- Facilitar eines perquè els col·lectius disposin d'espais propis i autogestionats: cessió de locals, ajuts per al lloguer o el manteniment de locals d'entitats, etc.
- Permetre l'ús gratuït dels equipaments públics (poliesportius, centres educatius, centres cívics...).
- Revisar i flexibilitzar les ordenances municipals de civisme per evitar que limitin l'ús de l'espai públic per part de les entitats juvenils.
- Agilitzar els tràmits i adaptar les convocatòries de subvencions a les particularitats de les entitats juvenils.
- Aprofitar tots els mitjans que l'Ajuntament té al seu abast per fer difusió de les activitats de l'associacionisme juvenil.
- Crear cens d'entitats juvenils municipals accessibles via internet, actualitzar-los regularment i difondre'ls.
- Reconèixer i donar suport als Consells Locals de Joventut com a forma de coordinació i treball en xarxa de les associacions juvenils d'un territori, capaç d'assumir experiències de cogestió i autogestió d'espais o serveis.

La relació entre professionals de joventut i joves

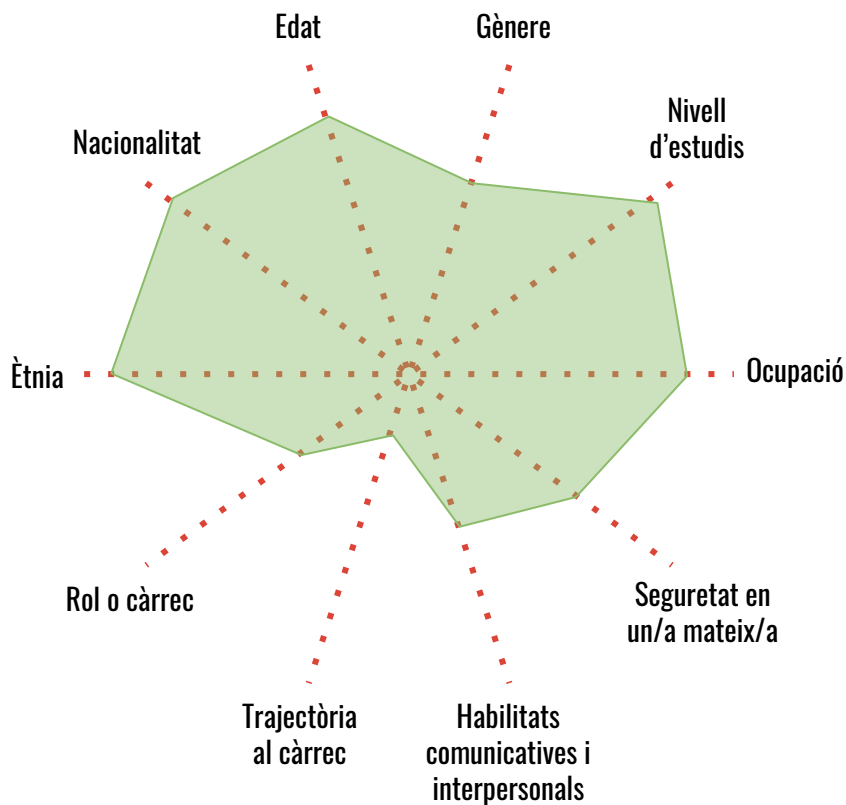
Des d'on ens relacionem?

Els i les treballadores de joventut són la baula que uneix les necessitats i desitjos del jovent del municipi amb l'acció política de l'Ajuntament. Per tal de fer efectiu aquest diàleg, cal que la relació amb el jovent sigui el més equilibrada possible i que existeixi un vincle de confiança mutu. Crear aquest vincle passa obligatòriament per **revisar el tipus de relacions que construïm amb el jovent** del nostre municipi, les actituds i les ulleres amb què ens els mirem.

Proposem dedicar aquest apartat a analitzar i revisar des d'on actueu quan us relacioneu amb els i les joves del municipi. Quines relacions s'estableixen? A través de quins privilegis? Quins són els principals reptes?

EINA PRÀCTICA La parcel·la de poder

Què és la parcel·la de poder?

La parcel·la de poder és una eina que ens serveix per analitzar quina és la nostra situació en relació a una persona o un grup de persones. Ens ajudarà a **prendre consciència del punt de partida des d'on establim la nostra relació amb les persones joves** i plantejar-nos què ens hem de revisar i treballar per tal d'establir relacions horitzontals i sanes que permetin que el jovent participi i faci sentir la seva veu obertament.

El que fem és mesurar cadascun dels eixos (com més enfora, més poder o privilegi) i després reflexionar sobre el poder que ens atorga la nostra suma de privilegis, és a dir, el rang.

Eixos per a l'autoanàlisi del rang

Els eixos que configuren la parcel·la de poder poden variar en funció de cada context i cal tenir en compte que alguns tenen més pes que altres. Edat, gènere, ètnia, nacionalitat, nivell d'estudis i ocupació tenen a veure amb el rang social que es defineix en base a la norma social imperant. Abans de posar aquesta eina en pràctica i autoanalitzar-nos, us deixem algunes reflexions per als eixos que nosaltres proposem:

EDAT: en el cas que ens ocupa, l'edat és un dels eixos més importants. L'adultcentrisme és un dels eixos de poder imperants en la societat actual. Com a professionals de joventut, podem ser-ne conscients i intentar no reproduir patrons com la infantilització, el paternalisme o la infravaloració. Tot i això, cal tenir present que, vulguem o no, socialment l'edat atorga un privilegi que deriva en major reconeixement.

GÈNERE: aquesta categoria inclou molts aspectes i, generalment, posaríem un eix separat per cada un. Per simplificar l'exercici, aquí els hem englobat tots sota la mateixa categoria. Els temes que incloem són: identitat de gènere (dona o home cis, trans, identificar-se de forma no binària, etc.), expressió de gènere (independentment del gènere amb què ens identifiquem, com l'expressem?) i orientació sexual.

ÈTNIA: pertinença a un grup amb una mateixa tradició cultural o nacional, el color de la pell i l'origen de la nostra família.

SEGURETAT EN UNA MATEIXA I CAPACITATS COMUNICATIVES I INTERPERSONALS: tenen a veure amb el rang psicològic. Una persona molt segura de si mateixa, amb bona capacitat de relacionar-se amb les altres i amb bones capacitats comunicatives, incrementa el seu rang.

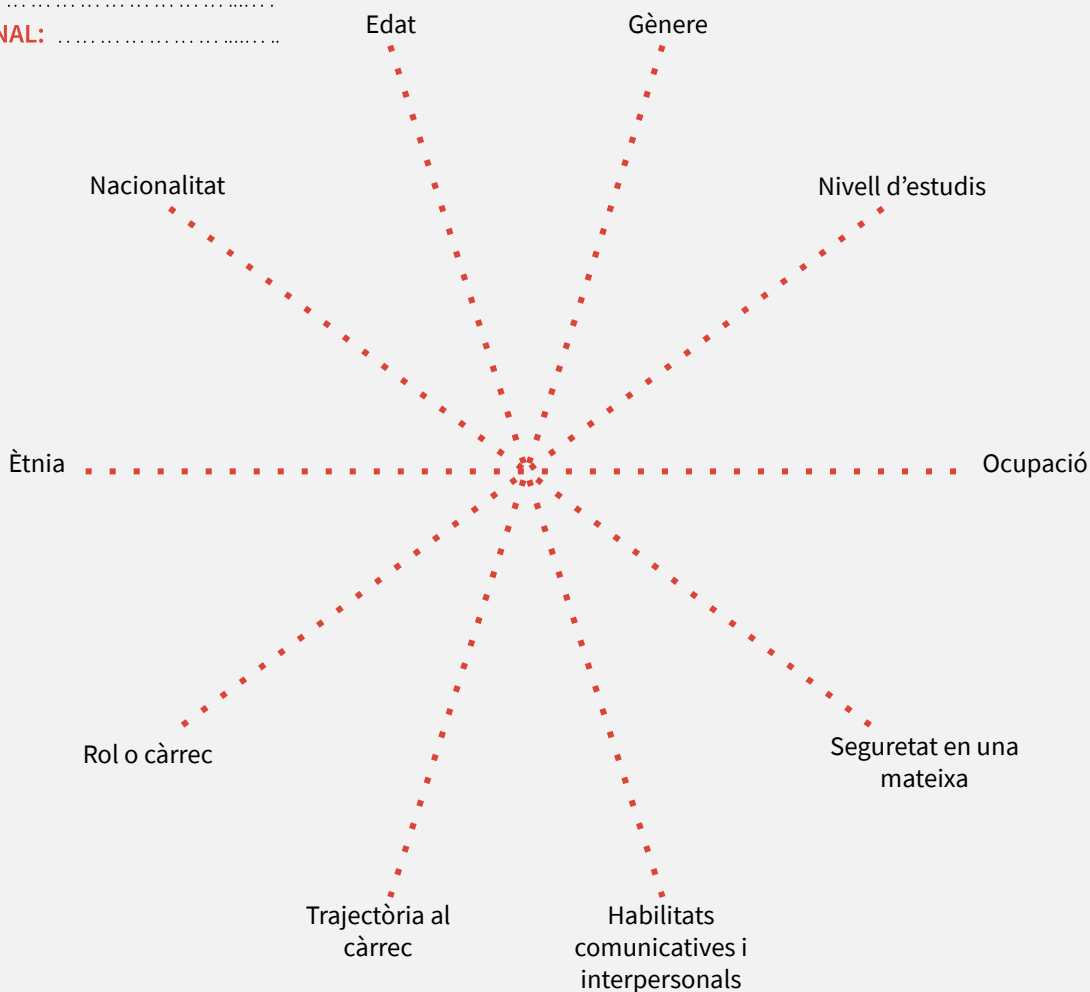
ROL CÀRREC I TRAJECTÒRIA AL ROL/CÀRREC: tenen a veure amb el rang contextual. El càrrec que tenim ens dóna un rol dins l'equip de treball, davant les persones joves amb qui treballem. També la trajectòria que portem al càrrec, sovint, ens dóna més o menys legitimitat.

Posem-la en pràctica!

Una part molt important del rang ve donat per una norma social, l'altra depèn del context. Per fer l'exercici, és interessant **definir en quin rol** (tècnica, dinamitzadora, regidora, etc.) **i context** (casal de joves, reunions amb entitats, espais de participació juvenil institucionals, etc.) **ens estem ubicant**. Alhora, també és interessant **fer una reflexió de quina és la norma social que impera en cadascun dels eixos**. Per exemple, en l'eix d'edat impera una norma adultcentrista, en l'eix de gènere, impera una norma cis-hetero-patriarcal, en l'eix d'etnia impera una norma blanca, etc.

CONTEXT:

ROL PERSONAL:

Eines d'anàlisi

Fem un mapa d'actors

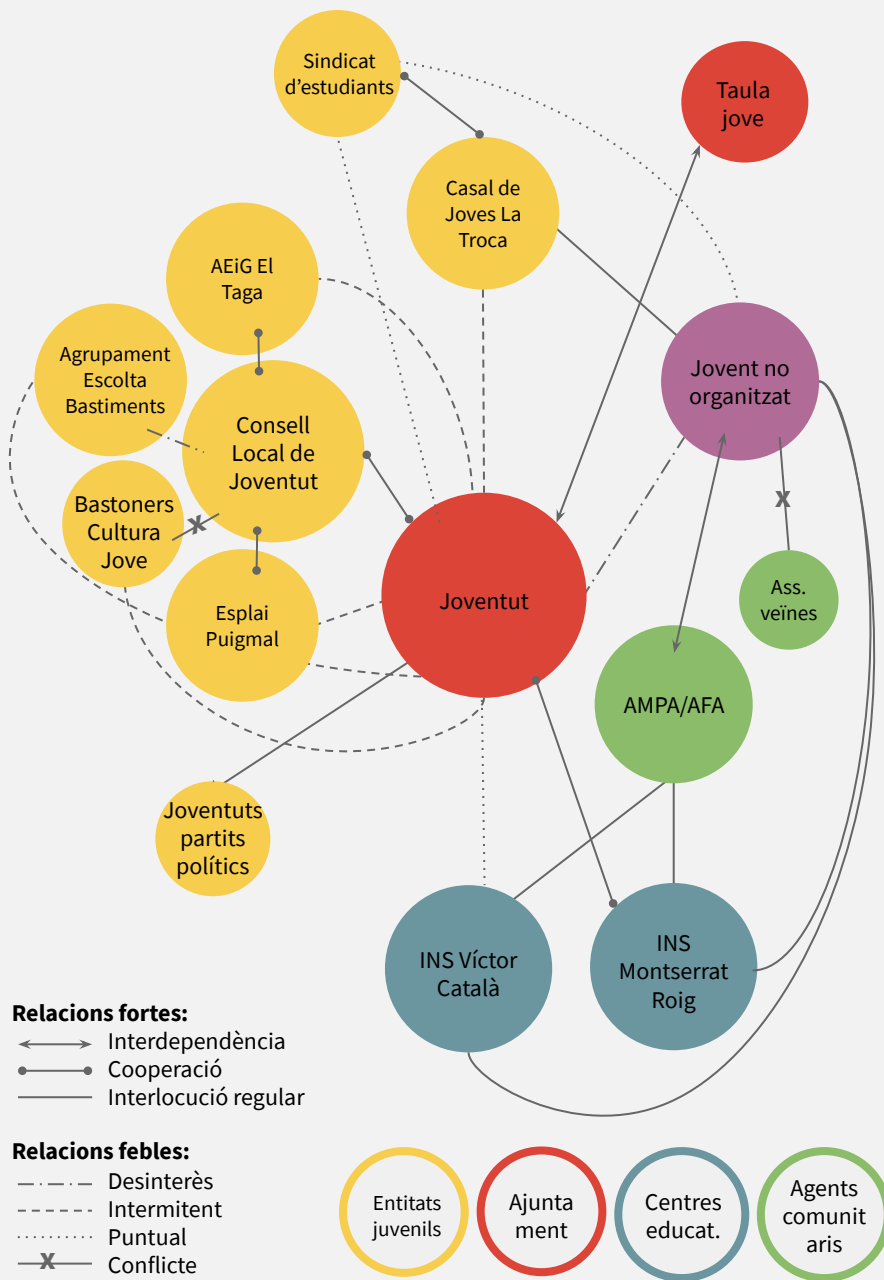
El mapa d'actors o sociograma és una eina gràfica que ens ajuda a identificar els actors rellevants per a un projecte i clarificar les relacions o influències existents entre ells.

Aporta coneixement útil per prendre decisions estratègiques sobre com treballar, quins actors implicar i amb quin rol. Existeixen molts estils i criteris. Aquí us en proposem un:

1. Situeu-vos al centre i dibuixeu al voltant els grups de joves del municipi i altres actors rellevants. La dimensió que donem a cada actor variarà en funció de la importància o grau d'influència que tinguin en relació al projecte.

2. Diferencieu els actors segons tipologia amb un codi de colors o formes.

3. Reflectiu les relacions que existeixen entre actors amb línies. Per plasmar gràficament com són aquestes relacions definiu les categories que millor s'adaptin a la vostra realitat i utilitzeu diferents estils de línies.

Parem per reflexionar

Per què fomentar la participació i associacionisme juvenil? Quin rol pertoca a l'administració en això?

Qui ha de participar? A quin perfil de joves volem arribar? A quin perfil de joves ens costa més arribar?

Sobre què han de participar? En quins temes clau creiem que és necessari que el jovent pugui fer sentir la seva veu?

Quins espais necessitem fomentar o crear per a que es pugui dur a terme aquesta participació?

Amb qui ens hem d'aliar? Quins actors faciliten?

Amb qui hem de millorar la relació? Quins actors dificulten?

Què necessitem les professionals de joventut per poder acompanyar aquests processos?

PUBLICACIONS

Fidel González i Aida Mestres (2010). *Educar en participació, una assignatura pendent*. Casals de Joves de Catalunya

Anna Sellarès i Cirach (2003). *La participació jove*. Secretaria General de Joventut

Jesús Sanz i Clara Roca (2012). *Foment i suport de l'associacionisme juvenil a Catalunya. Informe d'anàlisi d'entrevistes a experts*. Consell Nacional de la Joventut de Catalunya i Fundació Ferrer i Guàrdia

ENLLAÇOS

Guia Jove: https://ca.wikibooks.org/wiki/Guia_Jove

Joves al centre: claus per incorporar una mirada jove als Plans Locals de Joventut

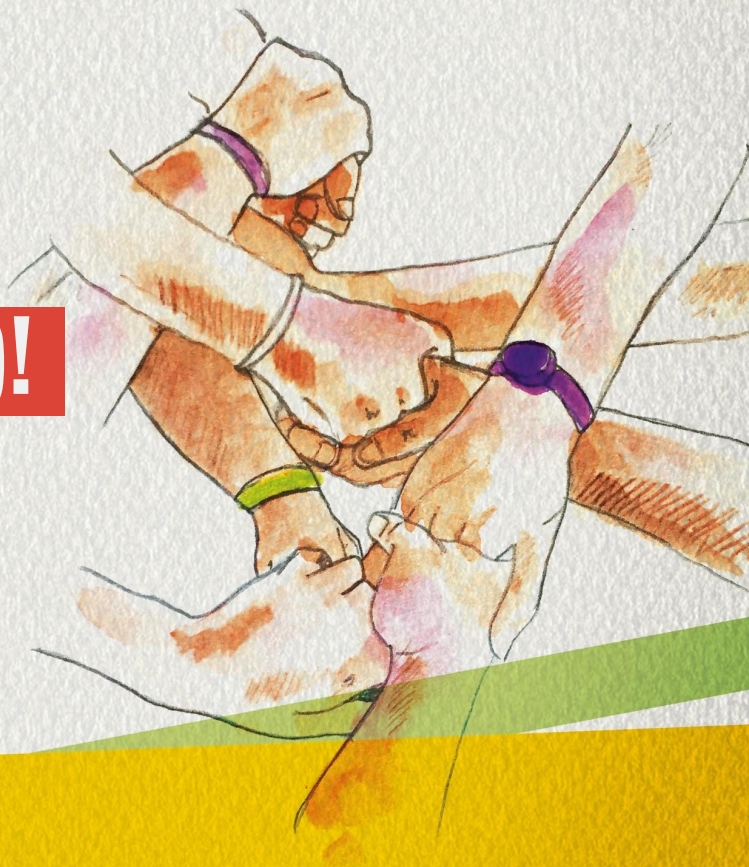
<https://www.cnjc.cat/ca/associacionisme-juvenil/recursos/joves-al-centre-desplegable-pli>

Recursos per aprofundir

Notes i reflexions

[illegible]

Activem el Pla A(ssociacionisme)!

Busca on pots participar i associar-te a:

cnjc.cat/associacionisme-juvenil#cercador

diba.cat/web/pijs

**Consell
Nacional
de la Joventut
de Catalunya**

Participem
per transformar!

**Diputació
Barcelona**

#DibaOberta